

## РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.48:640.5 (477.83)

### ПРОБЛЕМИ ТА УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТЕЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ ТА ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

### PROBLEMS AND CONDITIONS OF REALIZATION OF THE POTENTIAL OF THE HOSPITALITY INDUSTRY IN UKRAINE AND KHMELNYTSKY REGION

**Буторіна В.Б.**

кандидат економічних наук,  
старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,  
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

*У статті визначено причини невідповідності готельного господарства Хмельницької області всім загальносвітовим вимогам. Проаналізовано стан колективних засобів розміщення в Хмельницькій області та Україні. Виділено умови, що сприятимуть перетворенню вітчизняної готельної індустрії на високорентабельну і конкурентоспроможну галузь національної економіки.*

**Ключові слова:** колективні засоби розміщення, готельна індустрія, сфера гостинності, туристична інфраструктура, умови розвитку.

*В статье определены причины несоответствия гостиничного хозяйства Хмельницкой области всем мировым требованиям. Проанализировано состояние коллективных средств размещения в Хмельницкой области и Украине. Выделены условия, которые будут способствовать преобразованию отечественной гостиничной индустрии в высокорентабельную и конкурентоспособную отрасль национальной экономики.*

**Ключевые слова:** коллективные средства размещения, гостиничная индустрия, сфера гостеприимства, туристическая инфраструктура, условия развития.

*In the article the causes of inconsistencies of hotel industry Khmelnytsky region international requirements. It was analyzed the state of collective means of accommodation in Khmelnytsky region and Ukraine. Allocated the conditions under which a domestic hotel industry will become a highly competitive sector of the national economy.*

**Keywords:** collective means of accommodation, hotel industry, the field of hospitality, tourism infrastructure, development conditions.

**Постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Готельний ринок України у своєму становленні зіткнувся з низкою проблем. Внутрішня конкуренція є слабкою, що пояснюється відсутністю вільних засобів та наявністю високих податкових ставок. Зі скороченням своїх доходів домогосподарства спрямовують їх на задоволення первинних потреб, до яких послуги готельно-ресторанного господарства не належать, тому забезпечити стабільність, максимізацію прибутку, підвищення конкурентоспроможності підприємств індустрії гостинності на ринку готельних послуг складно.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій,** в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Функціонування

та розвиток готельних підприємств досліджують В.А. Азар, О.П. Дурович, М.І. Кабушкін, В.І. Карсекін, Н.М. Кузнецова, Г.А. Папірян, Т.І. Ткаченко, О.Д. Чудновський. Праці М. Рутинського, О. Стецюка, М. Орлової присвячено аналізу діяльності підприємств туристичної інфраструктури. Стратегічні орієнтири розвитку готельного бізнесу в Україні вивчають Н.В. Бунтова, Р.А. Браймер, В.О. Квартальнов, Д. Уокер.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – визначити проблеми й умови реалізації готельного потенціалу в Україні та Хмельницькій області.

**Виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Останнім часом у Хмельницькій області спостерігається суттєве

пожвавлення розвитку туризму. Причинами цього є: наближення меж ЄС до кордонів України, поступова інтеграція держави в європейське та світове товариство; збільшення кількості політичних та культурно-розважальних заходів європейського і світового рівня, що проводяться на території області; зростання туристичної привабливості України для вітчизняних туристів.

Однак на сьогоднішній день готельне господарство області ще не відповідає всім загальносвітовим вимогам. На жаль, у багатьох колективних засобах розміщування відсутні сучасні

засоби зв'язку, комунікацій, конференц-зали, обладнані за останнім словом техніки.

Кількість готелів в Україні порівняно з туристськими країнами світу незначна. В Європі у структурі готельних господарств 15–25% становлять великі готелі, 75–85% – мотелі та готелі сімейного типу. Мотелі, кемпінги, молодіжні бази, популярні за кордоном, в Україні мало розвинуті, хоча могли б створювати велику кількість нових робочих місць.

Недостатній попит на послуги готелів та ресторанив призвів до скорочення інвестиційної активності у даній сфері діяльності. Причиною

Таблиця 1

**Кількість колективних засобів розміщування за типами засобів і коефіцієнт використання місткості в 2015 р.**

	Усього, одиниць	Коефіцієнт використання місткості	Усього, одиниць	Коефіцієнт використання місткості
	Юридичні особи		Фізичні особи – підприємці	
<i>Усього</i>				
Україна	2 375		1 966	
Хмельницька обл.	49		38	
У тому числі				
<i>Готелі та аналогічні засоби розміщування</i>				
Україна	1 021	0,23	1 458	0,18
Хмельницька обл.	32	0,29	38	0,18
З них: готелі				
Україна	729	0,23	779	0,18
Хмельницька обл.	21	0,32	27	0,20
мотелі				
Україна	26	0,14	97	0,12
Хмельницька обл.	4	0,15	6	0,16
хостели				
Україна	4	0,21	25	0,15
Хмельницька обл.	-	-	-	-
гуртожитки для приїжджих				
Україна	86	0,32	19	0,28
Хмельницька обл.	5	0,22	1	0,19
туристські бази, гірські притулки, студентські літні табори, інші місця для тимчасового розміщування				
Україна	173	0,17	534	0,21
Хмельницька обл.	2	0,22	4	0,03
<i>Спеціалізовані засоби розміщування</i>				
Україна	1 354	0,39	509	0,29
Хмельницька обл.	17	0,51	-	-
З них: санаторії				
Україна	184	0,39	-	-
Хмельницька обл.	8	0,46	-	-
дитячі санаторії				
Україна	111	0,72	-	-
Хмельницька обл.	5	0,61	-	-
санаторії-профілакторії				
Україна	79	0,31	-	-
Хмельницька обл.	1	0,61	-	-
бази відпочинку, інші заклади відпочинку (крім турбаз)				
Україна	875	0,28	497	0,29
Хмельницька обл.	3	0,42	-	-

Джерело: згруповано і розраховано автором за даними [3]

цьому є усвідомлення інвесторами ризиків під час інвестування в готелі і ресторани, відсутністю сприятливих умов для цього процесу.

Крім дослідження кількості колективних засобів розміщення доцільним є також розрахунок коефіцієнта використання місткості готелю. Він розраховується як відношення пропускної здатності готелю до максимальної пропускної здатності (табл. 1).

Кількість готелів та аналогічних засобів розміщення в 2015 р. у регіоні становила 70, що на 20 менше, ніж у 2013 р. (в Україні – 2479 проти 3582). Їх структура в області мала такий вигляд: 70% – готелі, 8,6% – туристські бази, гірські притулки, студентські літні табори, інші місця для тимчасового розміщення, 8,6% – гуртожитки для приїжджих, 14,3% – мотелі. Кількість спеціалізованих засобів розміщення на Хмельницькій становила 17 (в Україні – 1863 проти 2829 у 2013 р.). За даними офіційної статистики, у 2015 р. у Хмельницькій області не було представлено колективних засобів розміщення таких типів, як: хостели; агроготелі; пансіонати з лікуванням; дитячі заклади оздоровлення цілорічної дії; дитячі центри; бальнеологічні лікарні, грязелікарні, бальнеогрязелікарні (включаючи дитячі); будинки відпочинку; пансіонати відпочинку; оздоровчі заклади одно-, дводенного перебування.

Під час аналізу коефіцієнту місткості можна зробити висновок, що більш заповненими (приблизно вдвічі) протягом 2015 р. були спеціалізовані засоби розміщення порівняно з готелями та аналогічними засобами розміщення.

Місткість (ємність) об'єкта розміщення виражається кількістю спальних місць. Для аналізу роботи засобів розміщення використовують також показник середньої місткості, розрахований як у кількості місць, так і в кількості номерів (табл. 2).

Загальна кількість місць у колективних засобах розміщення в 2015 р. порівняно з 2013 р. в області скоротилась на 29. Наведені показники середньої місткості в 2013–2015 рр. зростали за кількістю місць та за кількістю номерів.

Розглянемо структуру номерного фонду готелів і аналогічних засобів розміщення (рис. 1).

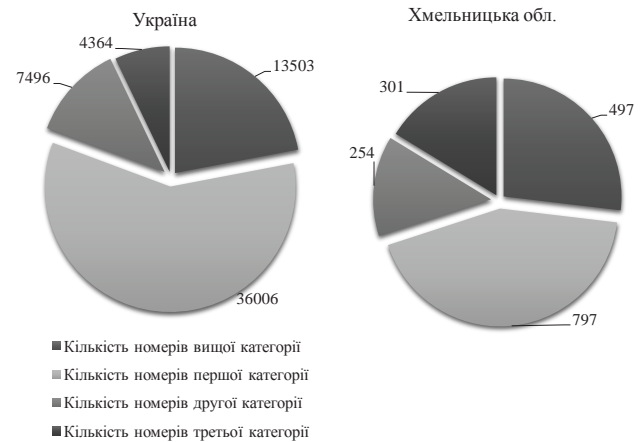


Рис. 1. Структура номерного фонду готелів і аналогічних засобів розміщення в 2015 р.

Джерело: обраховано автором за даними [3]

До номерів вищої категорії належать президентський апартамент, апартамент, люкс, дуплекс, напівлюкс (студію), а до номерів другої – номери типу «стандарт». В Україні 58,7% номерів належать до I категорії, тоді як у Хмельницькій області – лише 43,1%. Частка номерів II категорії в Україні – 12,2%, а в області – 13,7%. Частка номерів III категорії в Україні – 7,1%, а в області – 16,3%. Це свідчить про те, що в досліджуваному регіоні засоби розміщення орієнтовані на вітчизняних туристів із середнім достатком.

Кількість розміщених осіб у 2013–2015 рр., за даними офіційної статистики, представлена у табл. 3.

У 2015 р. загальна кількість гостей у колективних засобах розміщення в Хмельницькій області скоротилась на 30 434 осіб порівняно з 2013 р. Усе більшою популярністю за аналізований період користуються колективні засоби роз-

Таблиця 2

Місткість готелів та аналогічних засобів розміщення

	2013	2014	2015	2013	2014	2015
	Юридичні особи			Фізичні особи – підприємці		
Кількість місць						
Україна	121 037	95 415	93 186	58 067	40 103	39 349
Хмельницька обл.	2 213	2 192	2 287	1 452	1 406	1 349
Середня місткість, місць						
Готелів та аналогічних засобів розміщення						
Україна	93,3	88,0	91,3	25,4	25,7	27,0
Хмельницька обл.	65,1	66,4	71,5	25,9	27,6	35,5
Середня місткість готелів та аналогічних засобів розміщення (номерів)						
Україна	47,5	45,7	47,6	12,5	12,6	13,5
Хмельницька обл.	34,9	37,0	38,4	11,5	12,2	16,1

Джерело: згруповано автором за даними [1–3]

міщування фізичних осіб – підприємців, чисельність гостей яких зросла на 3 837 осіб. Водночас удвічі довшою є середня тривалість перебування в засобах розміщування, представлених юридичними особами.

Готельне господарство створює велику кількість робочих місць. Структура працівників

складається зі штатних, позаштатних та неоплачуваних працівників (власники, засновники підприємства та члени їх сімей) (табл. 4).

У колективних засобах розміщування, представлених фізичними особами – підприємцями в 2015 р., працевлаштовано на 11,6% менше осіб, ніж у 2013 р. Така динаміка спостерігалася

Таблиця 3

**Показники діяльності колективних засобів розміщування в 2013–2015 рр.**

	2013	2014	2015	2013	2014	2015
	<b>Юридичні особи</b>			<b>Фізичні особи – підприємці</b>		
	<i>Кількість розміщених, осіб</i>					
Україна	6757152	4 274 967	4 497 430	1545931	1 148 953	1 282 428
Хмельницька обл.	154 691	128 628	120 420	42 167	38 269	46 004
	Із них у					
	готелях та аналогічних засобах розміщування					
Україна	4160963	2 811 129	3 202 322	1 306 852	1 003 072	1 094 868
Хмельницька обл.	137753	110 405	106 033	42 132	38 269	46 004
	спеціалізованих засобах розміщування					
Україна	2596189	1 463 838	1 295 108	2 239 079	145 881	187 560
Хмельницька обл.	16 938	18 223	14 387	35	-	-
	<i>Середня тривалість перебування в колективних засобах розміщування, дів</i>					
Україна	6,7	6,3	5,1	3,0	2,5	2,5
Хмельницька обл.	3,8	4,4	3,9	1,7	1,8	1,9
	У тому числі у: готелях та аналогічних засобах розміщування					
Україна	2,4	2,5	2,2	2,5	2,1	2,0
Хмельницька обл.	1,9	2,0	2,2	1,7	1,8	1,9
	спеціалізованих засобах розміщування					
Україна	13,4	13,4	12,2	5,8	5,2	5,2
Хмельницька обл.	18,6	18,6	16,6	8,0	-	-

Джерело: систематизовано автором за даними [1–3]

Таблиця 4

**Середньооблікова кількість штатних працівників у колективних засобах розміщування в 2013–2015 рр., осіб**

	2013	2014	2015	2013	2014	2015
	<b>Юридичні особи</b>			<b>Фізичні особи – підприємці</b>		
	Усього					
Україна	120 992	74 315	66 269	5 501	4 103	4 205
Хмельницька обл.	1 349	1 281	1 149	147	122	130
	У тому числі у: готелях та аналогічних засобах розміщування					
Україна	33 506	23 198	22 018	4 361	3 446	3 386
Хмельницька обл.	511	461	445	145	122	130
	спеціалізованих засобах розміщування					
Україна	87 486	51 117	44 251	1 140	657	819
Хмельницька обл.	838	820	704	2	-	-
	Середня кількість позаштатних працівників у колективних засобах розміщування					
Україна	8 712	4 871	4 380	605	346	342
Хмельницька обл.	51	50	95	11	12	3
	Кількість неоплачуваних працівників (власники, засновники підприємства та члени їх сімей) у колективних засобах розміщування					
Україна				2 502	1 681	1 627
Хмельницька обл.				52	46	32

Джерело: систематизовано автором за даними [1–3]



на фоні скорочення працевлаштованих юридичними особами (на 14,8%), що має бути підґрунтям для підтримки розвитку малого бізнесу в готельному господарстві.

Структурні підрозділи сфери сервісу колективних засобів розміщування включають: перукарні, пункти прокату, пральні, сауни (лазні), плавальні басейни, тенісні корти, тренажерні зали, інші спортивні споруди, автостоянки, заклади громадського харчування (ресторан, кафе, бар), заклади торгівлі (магазин, кіоск тощо), інші об'єкти інфраструктури.

Впровадження нових екскурсійних маршрутів, пошук ефективних форм поєднання різних видів туризму (наприклад, екологічного туризму з природо-пізнавальним, сільським і мисливським та ін.) сприятиме подальшому розвитку туризму на Хмельниччині.

Сільський туризм є доволі розвинутим сегментом туристичної індустрії області: агроготелі переважно розташовані у Кам'янці-Подільському, Новоушицькому та Шепетівському районах. За даними офіційної статистики, у 2013 р. агросадиб в області уже було шість, а в 2014 і 2015 рр. їх залишилось п'ять. Відповідно, на 55 зросла кількість розміщених осіб (до 4357). Середня місткість садиб за 2013–2015 рр. зросла від 20,8 до 23,8 місць, а в Україні цей показник становив усього 12,6–12,7 місць. Доходи від наданих послуг (без ПДВ, акцизного податку й аналогічних платежів) зросли на 166,3 тис. грн., при цьому питома вага регіонального показника у загальному по країні зросла від 3,3% до 4%.

Важливим напрямом активізації сфери діяльності агроосель є передусім налагодження каналів взаємодії та залучення фірм-посередників для комплексного освоєння природного й історико-культурного потенціалу найпривабливіших туристичних зон району. Успішний розвиток сільського туризму призведе до збільшення потоку відвідувачів села або місцевості і поступово втягне у сферу обслуговування туристів із числа безробітних місцевих жителів. Окрім осіб, безпосередньо задіяних в обслуговуванні туристів, зиск отримують також представники цілої низки суміжних видів бізнесу: громадського харчу-

вання, транспорту, будівництва тощо. Більшість готелів, мотелів, кемпінгів, санаторіїв, баз відпочинку та туристичних баз будувались за проектами, що сьогодні не відповідають міжнародним стандартам. Мережа їх активно формувалась у період масового туризму з інтенсивною експлуатацією та несвоєчасними капітальним і поточним ремонтами, що призвело до значного зносу цих будівель та оснащення.

**Висновки** з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Незважаючи на пожвавлення сфери туризму в Україні та Хмельниччині, існуюча інфраструктура туризму ще не відповідає вимогам міжнародних стандартів. Низька інвестиційна активність у галузі гостинності, невідповідність світовим стандартам якості послуг, невідповідність ціни та якості не дає змоги повною мірою розкрити готельний потенціал країни.

*Умови реалізації готельного потенціалу в Україні та Хмельницькій області:*

- 1) ефективна політика розвитку масового туризму;
- 2) розробка стратегій розвитку готельного господарства України та Хмельницької області;
- 3) зміни законодавства про землекористування;
- 4) зміни до правил видачі дозволів підприємствам суміжних галузей для залучення інвестицій у відкриття нових об'єктів масового туризму;
- 5) сприяння створенню додаткових робочих місць;
- 6) поліпшення стану визначних пам'яток;
- 7) сприяння залученню інвестицій та стимулювання будівництва і реконструкції колективних засобів розміщування;
- 8) гармонізація національних стандартів та узгодження їх зі світовими;
- 9) зміцнення позитивного іміджу України та формування ефективної маркетингової стратегії на світовому ринку;
- 10) комфорт і безпека туристів під час приїзду та перебування в Україні.

Створення наведених умов дасть змогу перетворити вітчизняну готельну індустрію на високорентабельну і конкурентоспроможну галузь економіки.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Туристична діяльність в Україні у 2013 році : стат. бюлетень / Відп. за вип. І.В. Калачова. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 272 с.
2. Колективні засоби розміщування в Україні у 2014 році : стат. бюлетень / Відп. за вип. О.О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 200 с.
3. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році : стат. бюлетень / Відп. за вип. О.О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 200 с.
4. Савченко В.Ф. Роль держави у розвитку туристичної індустрії України / В.Ф. Савченко, С.О. Стойка // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013. – № 1(17). – С. 9–15.
5. Бунтова Н.В. Стратегічні орієнтири розвитку готельного бізнесу в Україні / Н.В. Бунтова // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2559>.